

Академик проф. др Давор Крапац:
МЕЂУНАРОДНО КРИВИЧНО ПРОЦЕСНО ПРАВО
- ОРИС ПОСТУПКА ПРЕД МЕЂУНАРОДНИМ
КРИВИЧНИМ СУДОВИМА,
(„Народне новине д.д.“, Загреб, 2012, стр. 269)

Међународно кривично право обухвата све норме које одређују, искључују или на неки други начин регулишу одговорност за злочине по међународном праву. Злочини по међународном праву су сви они који укључују директну индивидуалну кривичну одговорност по међународном праву.¹

Према терминологији која се врло често употребљава, међународно кривично право има исто значење као и „Völkerstrafrecht“², „droit international pénal“³ и „derecho internacional penal“.⁴ Неки аутори користе појам међународног кривичног права у ширем смислу што не укључује само кривичне аспекте међународног права, посебно кривична дјела према међународном праву, већ и међународне аспекте националног кривичног права, нарочито унутрашње законе о кривичној надлежности за злочине који имају страни еле-

¹ G. Werle. *Principles of International Criminal Law*. In cooperation with Burghardt, B., Jesberger, F., Nerlich, V., Peterson, I., Suarez, P.G., Bornkamm, P., Cooper, B., 2nd edition, (The Hague: Asser Press 2009).

² G. Werle. *Völkerstrafrecht*. In cooperation with Jesberger, F., Burchards, W., Luders, B., Meseke, S., Nerlich, V., Siebeck, M. Tübingen, marginal no. 71, 2003.

³ S. Scurek. (2000). In H. Ascensio, E. Decaux, A. Pellet (dir.), *Droit international pénal, Paris 2000*, Pedone, 10.

⁴ A. L. Zuppi. *Derecho Penal Internacional*. 2013, Buenos Aires: Abeledo - Thompson Reuters i R. Carrión. *Lecciones de Derecho internacional público*. Madrid 2002: Ed. Tecnos.

мент.⁵ Најчешће тумачење преферира један, практичан термин за важну област гоњења кривичних дјела према међународном праву од стране међународних судова: међународно кривично право.⁶

Према међународном праву, кривична дјела су ратни злочини, злочини против човјечности⁷, геноцид и кривично дјело агресије.⁸ Ова тзв. главна кривична дјела су „најозбиљнија кривична дјела која се тичу међународне заједнице“⁹ и потпадају под надлежност Међународног кривичног суда (International Criminal Court). Контроверзно је да ли други злочини, као што су трговина дрогама или тероризам¹⁰, такође укључују директну индивидуалну кривичну одговорност према међународном праву. У овој области развој међународног права је у сталним промјенама. Прије свега, поново се преиспитује питање да ли и под којим околностима се терористички акти могу сматрати међународним кривичним дјелима. Међутим, тероризам, као такав, није кривично дјело према међународном праву. Напори да се прошири надлежност Међународног кривичног суда која би укључивала и терористичке акте - нису добили већинску подршку на Римској конференцији¹¹. Али, терористичко кривично дјело често испуњава предуслове основних међународних кривичних дјела, као што су злочини против човјечности или ратни злочини - у зависности од околности појединачних случајева.

⁵ G. Werle. *International Criminal Law and National Criminal Justice*. In: Zasshi, K., *Journal of Criminal Law*, Vol. No. 2, 2005, 131–141.

⁶ G. Werle. *Индивидуальная уголовная ответственность по статье 25 Статута Международного уголовного суда*. У: *Международное уголовное правосудие*. Москва: *Современные проблемы*, 2009, 95–120.

⁷ M. C. Bassiouni. *Crimes Against Humanity*. In *International Law*, Dordrecht/Boston/London, 1992.

⁸ S. Sayapin. *The Crime of Aggression in International Criminal Law. Historical Development, Comparative Analysis and Present State*. The Hague: Asser press, 2014.

⁹ Римски статут Међународног кривичног суда, преамбула (4) и (9) и члан 5.

¹⁰ K. Ambos i A. M. Poschadel. *Terrorists and Fair Trial: The Right to a Fair Trial for Alleged Terrorists Detained in Guantánamo Bay*. *Utrecht Law Review*, Volume 9, Issue 4 (September 2013), 109–126.

¹¹ Rome Conference – 1998 from 15 June to 17 July 1998 in Rome, Italy.

Поред дефиниција кривичних дјела, у Статуту Међународног кривичног суда, постоје одређена понашања која укључују директну индивидуалну кривичну одговорност према обичајном међународном праву. Римски статут нарочито наглашава да се понашање може окарактерисати „као кривично према међународном праву, независно од овог статута“ (члан 22 став 3). Међутим, то се не односи на друге групе кривичних дјела, него на одређене подгрупе или појединачне ратне злочине или злочине против човјечности. То, на примјер, важи за криминалитет одређеног понашања према обичајном праву током грађанских ратова - које није укључено у Римски статут.¹²

Норме међународног права обично морају да посједују универзалну вриједност; основна кривична дјела су примјер за то. Али, могуће је и регионално ограничена примјењивост норми међународног кривичног права, и то у складу са општим принципима међународног права.

Међународно кривично право штити „мир, безбједност и добробит човјечанства“ као фундаменталне вриједности међународне заједнице. Ове три заштићене вриједности не могу се у потпуности одвојити једна од друге. Мир у свијету и међународна безбједност су двије вриједности међународне заједнице које се налазе у срцу међународног кривичног права и у исто вријеме су и главни циљеви Уједињених нација. Међународно кривично право се заснива на широј концепцији мира, што подразумијева не само одсуство војних сукоба између држава, већ и стање унутар појединих држава. Због тога се и велико кршење људских права унутар једне државе - може сматрати пријетњом миру у свијету. У Преамбули Римског статута добробит човјечанства, уз мир и безбједност, јављају се као засебни објект који треба заштитити. На овај начин, расподјела основних животних потреба је укључена као додатна смјерница за примјену и тумачење Статута.

¹² O. Triffterer. *Möglichkeiten und Grenzen des internationalen Tribunals zur Verfolgung der Humanitätsverbrechen im ehemaligen Jugoslawien*. ÖJZ, S. 1994, 825.

Напад на основне вриједности међународне заједнице даје кривичном дјелу међународну димензију и претвара га у кривично дјело према међународном праву. Таква кривична дјела утичу на „међународну заједницу као цјелину“. Кажњавање међународних кривичних дјела је, према томе, задаћа међународне заједнице и, из тог разлога, норме међународног кривичног права могу пробити „штит суверенитета неке државе“.¹³ Због тога, специфичан легитимитет има веза међународног кривичног права са интересима међународне заједнице.

Могло би се расправљати и да ли и у којој мјери међународно кривично право штити и индивидуална права. Овдје би се требала направити разлика између различитих међународних кривичних дјела.

У септембру 2014. године навршило се двије године како је познати издавач “Народне новине” из Загреба објавио књигу “Међународно кривично процесно право: орис поступка пред међународним кривичним судовима“ академика Давора Крапца (редовног професора Правног факултета Универзитета у Загребу, судије Уставног суда Републике Хрватске и редовног члана Хрватске академије наука и умјетности), и то уз помоћ сарадника др Матка Пајчића, асистента на Правном факултету Универзитета у Сплиту. Књига садржи и попис литературе, казало појмова и таблицу кратица међународних кривичних судова.

Међународно кривично процесно право, као саставни дио међународног кривичног права, почело се касније проучавати од међународног кривичног материјалног права. Разлог томе је и чињеница да се правила поступка пред међународним кривичним судовима иако и слична, толико разликују да онемогућују општа разматрања. Зато су се, по правилу, проучавала правила поступка појединих судова, о чему постоје радови и у литератури Републике

¹³ H. H. Jescheck. *Die Verantwortlichkeit der Staatsorgane nach Völkerstrafrecht*, 1952, Bonn, 11 и B. Graefrath. *50 Jahre internationale Strafgerichtsbarkeit von Nürnberg über Den Haag zu einem Ständigen Internationalen Strafgerichtshof*, 1997. Wissenschaft & Frieden, (1).

Хрватске.¹⁴ У новије вријеме све су бројније и монографије о међународном кривичном поступку у страним државама: G. Sluiter, H. Friman, S. Linton, S. Vasiliev, S. Zappalà. *International Criminal Procedure Principles and Rules*. Oxford University Press 2013; Cryer, R., Friman, H., Robinson, D., Wilmschurst, E. (2010). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, 2nd Edition. Cambridge, New York: Cambridge University Press; Schabas, W. A. (2010). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge, New York: Cambridge University Press; Boas, G. et al. (2011). *International Criminal Procedure*. Volume 3 of the International Criminal Law Practitioner Library. Cambridge, New York: Cambridge University Press; Schuon, C. (2010). *International Criminal Procedure: A Clash of Legal Cultures*, The Hague: T. M. C. Asser Press; The Hague Institute for the Internationalisation of Law (HiiL) (2011). *General Rules and Principles of International Criminal Procedure and Recommendations of the International Expert Framework*. October; Safferling, C. (2012). *International Criminal Procedure*. Oxford University Press; Eser, A. (2011). *Procedural Structure and Feature of International Criminal Justice: Lessons from the ICTY*. In: Swart, B., Zahar, A., Sluiter, G. (eds), *The Legacy of the International Criminal Tribunals for the Former Yugoslavia* (OUP).

У том контексту, најновија књига академика Крапца попуњава празнину недостатка системских дјела у подручју међународног кривичног поступка и сигурно ће допринијети бољем разумијевању сложене материје међународног кривичног процесног права.¹⁵

Књига се састоји од шест поглавља.

У првом поглављу („Појам међународног кривичног права и међународног кривичног процесног права”) уводно се дефинишу појмови међународног кривичног права и међународног кри-

¹⁴ Д. Крапац. *Међународни суд за ратне злочине на подручју бивше Југославије*, Загреб: Хрватски хелсиншки одбор за људска права и Хрватски правни центар, Загреб 1995. и И. Јосиповић, Д. Крапац, П. Новоселец. *Стални међународни кривични суд*, Народне новине и Хрватски правни центар, Загреб 2001.

¹⁵ М. Боначић, (2013). *Давор Крапац, Међународно кривично процесно право: опис поступка пред међународним кривичним судовима*. Загреб: Хрватски љетопис за казнено право и праксу, вол. 20, (1) 2013, 309–311.

вичног процесног права (процесно право међународних кривичних судова). Након тога, разматра се утицај националног кривичног процесног права на обликовање међународног кривичног процесног права, циљеви међународног кривичног процесног права и међународноправна заштита личних права и права одбране у поступцима пред међународним кривичним судовима.

У другом поглављу („Извори међународног кривичног процесног права и њихово важење”) разматрају се међународни извори (међународни уговори, међународно обичајно право и општа начела права и други споредни извори) и унутрашњи извори међународног кривичног процесног права. Уз то, разматра се и важење тих правних извора у погледу категорије кривичних дјела која су подвргнута надлежности међународних кривичних судова (прописи о стварној надлежности), прописа о времену и мјесту извршења кривичног дјела, међународних прописа о изузимању одређених категорија лица од суђења домаћих кривичних судова и међународних кривичних судова, те сукоба имунитетног права с међународним кривичним (процесним) правом.

У трећем поглављу („Међународни кривични судови“) дефинише се појам међународног кривичног суда, те разматра који су циљеви и сврха те врсте судова. Након тога, разматрају се врсте међународних кривичних судова (*ad hoc* међународни кривични судови: „чисти“ и „мјешовити“ *ad hoc* међународни кривични судови и Међународни кривични суд), те се дају главна обиљежја свакога од њих. У односу на Међународни кривични суд, разматрају се и питања независности и непристраности његових судија.

У четвртном поглављу („Странке и други учесници поступка пред међународним кривичним судовима“) разматрају се странке пред међународним кривичним судовима (тужилац и окривљени), као и други учесници поступка - жртва и тзв. пријатељи суда (*amici curiae*). У погледу тужиоца, посебно се актуелизира кривично гоњење за међународне злочине учињене у Првом и Другом свјетском рату, као и улога, организација и процесни положај тужиоца пред савременим међународним кривичним судовима, те начело опортунитета и дискрецијска оцјена тужиоца.

У погледу окривљеног и његове одбране, посебно се обрађује појам окривљеног пред међународним кривичним судовима и његов процесни положај, укључујући и право на личну слободу и безбједност, те начело правичног поступка. У вези других учесника поступка, анализира се појам жртве „језгреног“ међународног злочина, њено право на учествовање у поступку и на накнаду штете пред Међународним кривичним судом и право жртве на процесну и ванпроцесну заштиту.

У петом поглављу („Доказивање у поступцима пред међународним кривичним судовима“) разматра се које се чињенице доказују, чињенице које не треба доказивати и претпоставке. Поред тога, предмет пажње су и најважнија правила о доказивању чињеница пред овим судовима: одређивање чињеничне основе спора, терета доказивања кривице, врсте доказа и извођење доказа на претресу.

У шестом поглављу („Општи преглед поступка пред међународним кривичним судовима“) изложени су правни извори и статутарна начела, припреме за претрес, ток претреса, пресуда и поглед на поступак по правним лијековима (уопште, жалба и ревизија).

Излагањима о међународној кривичној процедури, чији је квалитет од оне пред међународним војним трибуналима до данас еволуирао у смјеру поштовања међународних стандарда правичног поступка, жели се, како наводи аутор, читаоцу показати да напредак у међународном кривичном процесном праву доприноси поступном јачању начела владавине права у међународним односима и превладавању одговорности политичких челника над њиховом досадашњом некажњивошћу за најтеже злочине који погађају основне моралне вриједности човјечанства. Или, како исправно примјећује *Bassiouni*, сама чињеница да су осуде политичких челника пред међународним кривичним судовима за таква недјела још увијек ријетке, не може бити мјерило о етичкој и моралној перспективи тих судова. За ту перспективу важнија су одговарајућа истраживања чему изузетно значајан допринос даје и најновија књига академика Крапца.

Удбеник „Међународно кривично процесно право“ пружа цијеловит увид у ову изузетно комплексну тему и сигурно ће свим

каснијим истраживачима служити као једна од полазних тачки у будућим истраживањима. Књига је документ времена, нуди мноштво референција и информација, и то не само онима који се баве научним радом. Она је намијењена и судијама, тужиоцима и адвокатима који се у пракси сусрећу са том проблематиком.

Академик проф. др Миодраг Н. Симовић